

Älvkarleby
kommun

Beredskapsplan

Livsmedel och dricksvatten

Älvkarleby
kommun

Antagen av: Samhällsbyggnadsnämnden, 20-05-11 § 47

Senast reviderad:

Handläggare/författare: Sara Lökvist, Livsmedelsinspektör

Innehåll

1. Inledning.....	1
2. Vad är en samhällsstörning och krishanteringsplan?	2
2.1 Mål och syfte.....	2
3. Älvkarleby kommuns krisberedskapsorganisation	3
4. Hur planen utlöses och avvecklas	6
5. Den kommunala kontrollmyndighetens ansvar	7
6. Andra aktörer och samverkan vid en oförutsedd kris	8
7. Initial bedömning (bakgrund)	9
8. Lägesbilden och åtgärder	10
9. Miljömyndighetens underlag och utredning av oförutsedda händelser.....	12
9.1 Sjukdom orsakad av livsmedel eller dricksvatten	14
9.2 Inget eller förorenat dricksvatten	16
9.3 Miljöolycka som kan påverka dricksvatten eller livsmedel	17
9.4 Hot och sabotage.....	19
10. Utrustning vid utredning.....	21
11. Dokumentation.....	22
12. Beredskapsplanens tillgänglighet	23
13. Uppdatering och revidering av beredskapsplanen.....	24
Bilagor till beredskapsplan för livsmedel och dricksvatten	25

1. Inledning

Denna beredskapsplan ska användas vid en händelse då hela eller delar av kommunens krisledningsorganisation tagits i bruk. Planen ska även kunna användas vid hanteringen av ett ärende eller en händelse som kräver mer resurser än normalt. Denna plan skall fungera som ett stöd för livsmedelsgruppen och övriga handläggare på miljökontoret, vid en oförutsedd händelse relaterat till livsmedel eller dricksvatten. Denna plan skall också vara ett stöd för den nämnd i kommunen som har ansvar för tillsyn enligt lagstiftningen gällande livsmedel.

Kommunen som myndighet är enligt artikel 115.1 förordning (EU) 2017/625 skyldig att upprätta beredskapsplaner som skall kunna användas som ett stöd i en krissituation. Livsmedelsföretagare har ansvar för sin livsmedelshantering och detta ansvar kvarstår vid en kris. En kris hanteras utifrån ett samspel mellan verksamhetsutövare och kontrollmyndighet.

När ett misstänkt utbrott inträffar där livsmedlen eller dricksvattnet är eller misstänks vara skadliga för människors hälsa ska livsmedelsföretagaren samverka med kontrollmyndigheten för att underlätta utredningen. Se artikel 19 i förordning (EG) nr 178/2002.

2. Vad är en samhällsstörning och krishanteringsplan?

En samhällsstörning är en händelse som kan medföra att en organisation inte kan bedriva sin verksamhet som vanligt. Det som krävs kan vara en större samordning och snabba beslut. Det handlar mycket om att leda och improvisera under ibland kritiska och oförutsägbara förhållanden.

En beredskapsplan är en på förhand överenskommen strategi för att kunna hantera en samhällsstörning. Planen skall antas av en nämnd.

Planen ska vara en kortfattad och tydlig beskrivning av organisationen, roller, uppgifter, hjälpmedel med mera. Med hjälp av denna beredskapsplan ska ledningsarbetet kunna komma igång på ett ordnat och effektivt sätt.

2.1 Mål och syfte

Om en samhällsstörning inträffar ska Bygg- och miljöavdelningen i samspel med livsmedelsföretagare se till att människors liv, säkerhet och hälsa tryggas.

Livsmedelsföretagaren har ansvar för sina produkter och deras kvalitet. Även vid samhällsstörning kvarstår det ansvaret.

Bygg- och miljöavdelningen ska:

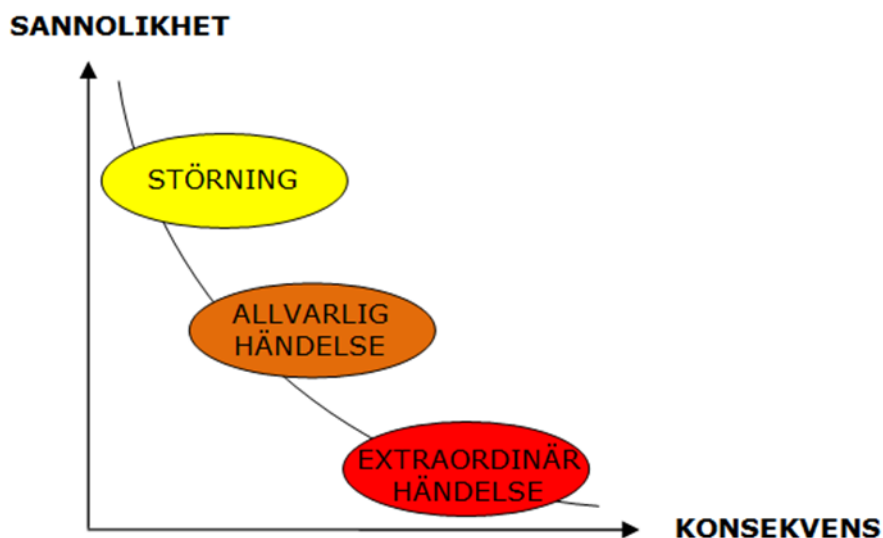
- Agera så att smitta/förorening i livsmedel och dricksvatten kan spåras
- Agera så att spridning av smitta/förorening kan förhindras
- Kommunicera relevant information till berörda aktörer, kommunledningen, allmänhet och media.

Det innebär att livsmedelsföretag och vattenproducenter ska:

- Utredda orsak till problem
- Dra tillbaka förorenade livsmedel (gäller livsmedelsföretag)
- Kommunicera relevant information till Bygg- och miljöavdelningen, allmänhet och media

Samhällsbyggnadsnämnden är dessutom ansvarig, enligt livsmedelsförordningen (2006:813), för att rapportera påvisad salmonella enligt 37 § och livsmedel med hälsorisk enligt 38 §.

3. Älvkarleby kommuns krisberedskapsorganisation

Hantering av samhällsstörningar i tre lägen

Beroende på samhällsstörningens art kan allvarlighetsgraden skifta från

- normal verksamhet (Grön nivå)
- störning (Gul nivå)
- allvarlig händelse (Orange nivå)
- extraordinär händelse (Röd nivå)

Det konstaterade störningen är avgörande för vilka funktioner i organisationen som ska aktiveras.

Normal verksamhet (Grön nivå):

Är det tillstånd som kommunens organisationer befinner sig i normala fall och kommunens verksamheter styrs av den ordinarie organisationen.

Älvkarleby kommuns inriktning- och samordningskontakt finns ständigt anträffbar via i förväg angivna kontaktvägar.

Inriktning- och samordningskontakten ska säkerställa att rätt personer larmas vid uppkomna eller risk för samhällsstörningar.

Störning (Gul nivå):

Vid en samhällsstörning som definieras som störning ligger ledningsansvaret kvar hos den verksamhet som har ansvaret under normala förhållanden. Varje förvaltning och bolag ska ha en egen beredskapsplan som är förenlig med denna beredskapsplan för att kunna tillgodose effektiv krishantering.

Vid gul nivå leder förvaltningen arbetet med att förse ledning, ordinarie organisation, medarbetare och omvärld med tillräcklig information för att korrekta och effektiva åtgärder ska kunna vidtas för att hantera uppkommen situation.

Dock kan det krävas stöd från kommunledningskontoret med stabsarbete och informationshanteringen.

Indikationer:

- Faller inom ramen för den egna förvaltningens mandat att fatta beslut.
- Finns behov att snabbt reda ut vad som har inträffat eller vad som håller på att inträffa.

Allvarlig händelse (Orange nivå):

Älvkarleby kommuns krisberedskapsorganisation aktiveras i de fall en samhällsstörning inte kan hanteras av den drabbade verksamheten på ett tillfredställande sätt.

Denna krisberedskapsorganisation leder den kommunala verksamheten och värderar vilka resurser som avsätts, såväl ekonomiska som personella, för att hantera händelsen. Vid samhällsstörning som definieras som extraordinära händelser blir staben en beredningsgrupp till krisledningsnämnden.

En allvarlig händelse är en situation som berör flera verksamheter och kan kräva centrala bedömningar och prioriteringar av insatser. Stabens arbete leds av kommundirektören eller dennes ersättare.

Indikationer:

- Ordinarie förvaltningsrutiner svarar inte mot situationens krav.
- Flera verksamhetsområden berörs.
- Samordning krävs.
- Stort behov av kriskommunikation.
- Behov av samverkan med andra organisationer.

Rätt att aktivera krisledningsstaben har:

- Kommundirektören eller dennes ersättare.
- Inriktning- och samordningsfunktionen.

Extraordinär händelse (Röd nivå)

I det fall extraordinär händelse deklarerats kan krisledningsnämnden överta beslutanderätten från annan facknämnd. Beslutanderätt får endast övertas i den utsträckning som är nödvändig med hänsyn till den specifika händelsens art och omfattning.

Indikationer:

- En extraordinär händelse är en situation som avviker från det normala, innebär en allvarlig störning eller överhängande risk för en allvarlig störning i viktiga samhällsfunktioner och kräver skyndsamma insatser av kommunen.

- En extraordinär händelse kan inte hanteras inom ramen för den berörda förvaltningens krisledningsorganisation, utan kräver central samordning och krisledningsnämnd.

Rätt att aktivera krisledningsnämnden har:

Kommunstyrelsens ordförande eller dennes ersättare.

4. Hur planen utlöses och avvecklas

Bygg- och miljöchef har befogenhet att utlösa planen vid **en samhällsstörning**. Ett sådant beslut ger dem rätt att:

- Göra omprioriteringar av verksamheten.
- Disponera erforderliga medel för t ex provtagningar och analyser, informationsaktiviteter, personalförstärkningar, övertid.

Kommundirektören eller dem denne har utsett, har befogenhet att utlösa kommunens övergripande ledningsplan vid en allvarlig händelse¹. Det innebär bland annat att:

- Information till allmänhet och media ska gå via kommunstyrelsens krisberedskapsorganisation.
- Samordningen av samhällsstörningen sker via kommunstyrelsens krisberedskapsorganisation.
- Samhällsbyggnadsnämndens ordförande alternativt krisledningsnämnden beslutar enligt miljöbalken, livsmedelslagstiftningen och smittskyddslagstiftningen.
- I samband med beslut ska krisberedskapsorganisationen också informeras om det som hänt ifall det inte har gjorts i ett tidigare skede.

Beslutsfattare (Kommundirektören eller respektive förvaltningschef, beroende på samhällsstörningens art) beslutar om avslut av händelsen.

¹ En allvarlig händelse är en situation som berör flera verksamheter och kan kräva centrala bedömningar och prioriteringar av insatser. Stabens arbete leds av kommundirektören eller dennes ersättare.

5. Den kommunala kontrollmyndighetens ansvar

Den kommunala kontrollmyndigheten har en viktig och central roll vid livsmedelsburna utbrott som utgår ifrån eller påverkar den aktuella kommunen. Om smittskyddsläkaren underrättar kommunen om att smitta sprids eller misstänks spridas genom livsmedel så är kommunen skyldig att omedelbart vidta de åtgärder som behövs för att spåra smittan och se till att smittan inte sprids. Detta enligt 25 § livsmedelslagen (2006:804).

Den kommunala kontrollmyndigheten som utövar tillsyn enligt livsmedelslagen ska, i samarbete med smittskyddsläkare, länsstyrelse och folkhälsomyndigheten, genomföra epidemiologiska utredningar av livsmedelsburna utbrott. Detta enligt 4 § LIVSFS 2005:7. Utredningen skall i förekommande fall även ske i samverkan med andra berörda tillsynsmyndigheter. Resultaten av utredningarna skall snarast rapporteras till livsmedelsverket.

Enligt artikel 14 förordning (EG) nr 178/2002 framgår att livsmedel inte får släppas ut på marknaden om de inte är säkra. Behörig kontrollmyndighet ansvarar för att övervaka att företagen efterlever dessa regler och återkallar osäkra livsmedel som spridits på marknaden.

6. Andra aktörer och samverkan vid en oförutsedd kris

Det finns också andra aktörer att ta hänsyn till vid en eventuell samhällsstörning. Det är viktigt att tidigt definiera övriga inblandade aktörer, för att kunna ordinera insatser.

Det finns både interna och externa aktörer.

Exempel på interna aktörer är:

- kommunens säkerhetsansvarig
- krisledningsgruppen
- informationsenheten

Exempel på externa aktörer är:

- Livsmedelsverket
- smittskyddsläkare
- livsmedelsföretag
- vattenproducenter
- närliggande kommuner
- Folkhälsomyndigheten, smittskydd och beredskap
- Jordbruksverket

- Länsstyrelsen
- VAKA (vattenkattastrofgrupp)
- Statens veterinärmedicinska anstalt (SVA)
- räddningstjänst
- polis
- analyslaboratorier

Frågor som bör ställas är följande:

- Vilka aktörer påverkas?
- Vilken aktör håller ihop samverkansarbetet?
- På vilket sätt kan samverkan genomföras?

Samhällsbyggnadsnämnden ska efter samråd med förvaltningschefen för samhällsbyggnadsförvaltningen hålla kommunledningen informerad om vad som inträffar och hur situationen hanteras.

Kommunens ansvar är att se till att det sker en samordning mellan olika aktörer inom kommunens gränser. Särskilt viktigt är samordning av information till allmänheten. Kommunen är också skyldig att uppdatera länsstyrelsen om vad som har hänt.

Länsstyrelsen har i sin tur ett ansvar vid utbrott där smittämnen kan spridas från djur till människa via livsmedel och vatten. Länsstyrelsen fungerar som en kanal till nationell nivå där myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB) har motsvarande uppgift.

Viktigt att komma ihåg att kontakta smittskyddsläkaren, även om smittan inte är konstaterad. Eftersom smittskyddsläkaren har kunskap om sjuktilståndet i länet och kan därför se mönster som tyder på livsmedelsburen smitta.

Kontaktuppgifter till viktiga interna och externa kontakter finns i larmlistan (se bilaga 1).

7. Initial bedömning (bakgrund)

Beskrivning av vad som kan leda till ett livsmedelsutbrott eller förorenat dricksvatten:

- Livsmedel som förorenats mikrobiologiskt vid primärproduktion, till exempel vid bevattning.
- Livsmedel som förorenats mikrobiologiskt eller kemiskt vid hantering och förvaring.
- Livsmedel som smittas av sjuk personal.
- Branschfusk.

- RASFF från livsmedelsverket.
- Risk för, eller konstaterad sjukdom till följd av livsmedel eller vatten.
- Inget dricksvatten eller förorenat dricksvatten utan påvisad sjukdom.
- Miljöolycka.
- Hot och sabotage.

Larm eller information om störning kopplat till livsmedel eller dricksvatten kan komma in till enheten på en mängd olika sätt:

- Larm från smittskyddsläkaren.
- Larm från allmänheten.
- Matförgiftningsanmälan inkommer via epost.
- Larm från livsmedelsverket.
- Larm från länsstyrelsen.
- Larm från verksamhetsutövare.
- Larm från SOS alarm.
- Miljös (kontrollmyndighetens) egna iakttagelser vid kontroll.
- Ett livsmedelsföretag ringer och meddelar att man fått ett hot eller blivit utsatt för ett sabotage, eller misstänker ett sabotage.
- Utebliven leverans av dricksvatten, t.ex. stor läcka, långt strömavbrott (slut på diesel)
- Larm om förorenat dricksvatten

Vid allvarliga händelser där det är störningar i t.ex. dricksvattenproduktionen (eller efter ordinarie arbetstid) larmar t.ex. Gästrikevatten kommunens inriktning- och samordningsfunktion (ungefär som TIB = tjänsteman i beredskap). Kommunens inriktning- och samordningsfunktion (ISK, som i praktiken är en funktion inom räddningstjänsten) kallar då till en inriktning- och samordningskonferens (ISF) inom 30 minuter. Delar av kommunledningen och speciella funktioner i kommunstyrelsens krisberedskapsorganisation sitter med i den initiala ISF konferensen. Efter ISF konferensen kommer rätt person med rätt kompetens att kontaktas. Vid behov larmas bygg- och miljöchef. Vid larm görs en snabb bedömning om några åtgärder behöver vidtas eller om utveckling av händelsen bevakas.

RASFF (Rapid Alert System for Food and Feed) är ett system som samordnar och utfärdar varningar gällande hälsofaror i livsmedel och foder, inom EU. Systemet innebär att information ska kunna spridas snabbt mellan olika EU-länder då livsmedel som är eller misstänks vara skadligt för människors hälsa. För tillvägagångsätt för RASFF se bilaga 2.

8. Lägesbilden och åtgärder

Det är viktigt att skapa en lägesbild utifrån befintlig information. I början finns inte svar på alla frågor, utan informationen fylls på under arbetets gång. Det är viktigt att ha en struktur för lägesbilden.

Denna handlingsplan utgår främst från att miljömyndigheten som första instans får vetskap om ett utbrott. Mindre omfattande utbrott kan handläggas av denna myndighet ensamt men i de allra flesta fall behövs samverkan med andra delar av kommunens organisation och även andra aktörer som smittskyddsensheten och länsstyrelsen.

De grundläggande åtgärderna som blir aktuella är:

- Kontrollera vilka åtgärder som behövs i det aktuella utbrottet.
- Gör en bedömning om det aktuella utbrottet kan leda till flera utbrott.
- Informera närmaste beslutsfattande chef (bygg- och miljöchef eller förvaltningschef), för information eller beslut om fortsatta åtgärder.
- Vid behov kan kommunstyrelsens krisberedskapsorganisation aktiveras enligt larmnivån ”allvarlig händelse”.
- En person blir ansvarig för att föra dagboksanteckningar kontinuerligt.
- En person utses till informationsansvarig.
- När behovet finns, informera allmänheten.

Om bedömningen görs att allmänheten bör få information av säkerhetsskäl, ska informationen utformas av sakkunnig inom livsmedel i samarbete med informationsansvarig och kommunens kommunikationsfunktion. Information som kan ingå i meddelandet är följande:

- Vad har hänt?
- När hände det?
- Var hände det?
- Vad kan det innebära för allmänheten?
- Vad bör den enskilde göra för att skydda sig?
- Hur länge kan man befara att problemen kommer att fortsätta?
- Vad gör kommunen och myndigheten för att lösa problemen?
- Uppmaning att lyssna på radion.
- Var det finns mer information att hämta, till exempel kommunens hemsida.

9. Miljömyndighetens underlag och utredning av oförutsedda händelser

När larmet kommer, försök att reda ut följande:

- Vad har hänt?
- Vart, misstänkt objekt?
- När?
- Vad som har orsakat händelsen, misstänkt livsmedel?
- Be den som larmade att spara livsmedel (för livsmedelsprov) om det finns något kvar.
- Finns sjukdomsfall? Hur många? Vilka symtom? Har någon uppsökt vård?
- Om ett företag larmar om osäkra livsmedel, fråga vilka åtgärder man vidtagit?
- Vilka andra har också larmats?
- Kontaktuppgifter till den som larmar?
- Vem fortsatta kontakter ska tas med?

Värdera och diskutera tillsammans med bygg- och miljöchef och kollegor om händelsen är så pass allvarlig att den påverkar bygg- och miljöavdelningens beredskapsläge.

Bygg- och miljöavdelningens insatser i det akuta skedet:

- Analysera lägesbilden.
- Samverkan inom bygg- och miljöavdelningen.
- Behöver ett samlingsärende (t.ex. för livsmedel och miljö utan koppling till ett specifikt objekt) upprättas för händelsen i EDP Vision?
- Strategi för kontroll, till exempel inspektion, provtagning (virus/bakterier/parasiter), intervjuer.
- Risker för inspektören.
- Behöver kundcenter informeras?
- Identifiera samverkande aktörer, är alla larmade och vilka bör kontaktas i nuläget (internt och externt).
- Bestäm om några faktaunderlag behöver tas fram och vem tar fram dessa.
- Bestäm när nästa möte skall hållas.
- Glöm inte att föra dagboksanteckningar, som till exempel tidpunkt och aktiviteter. Det är betydligt svårare att skriva en efterkonstruktion med beslut, aktiviteter och möten.

När en inspektion eller närvaro på plats behövs:

- Ta kontakt med ansvarig person på plats.
- Ta reda på hur många personer som har ätit av det misstänkta livsmedlet/måltiden.
- Inspektera livsmedelsanläggningen enligt rutin för utbrott (se bilaga 3).
- Provta livsmedlet enligt rutin för provtagning (se bilaga 4).
- Störningsledningsmöten med dricksvattenproducent.
- Bakteriologiskt prov på dricksvatten vid krisläge (se bilaga 7).

När en inspektion eller närvaro på plats inte behövs eller är för riskabel:

- Kontakta ansvarig person på plats. Om denna person är upptagen be om att bli hänvisad till en annan kontaktperson.
- Utför kontrollen via telefon enligt:
 1. rutin för utbrott av matförgiftning, intervjufrågor vid matförgiftning (bilaga 3)
 2. frågeformulär vid misstänkt vattenburen smitta (se bilaga 5)

Dokumentationen är viktig ur två perspektiv:

1. För att samtliga aktörer ska kunna vara uppdaterade kring händelseutvecklingen och fatta beslut utifrån samma lägesinformation
2. För utvärdering av arbetet efter krisen

Exempel på vad som behöver dokumenteras och samlas:

- Samlad lägesbild, inklusive kartor
- Löpande dagboksanteckningar (logg) i ärende i EDP Vision
- Mötesprotokoll
- Källor till information
- Underlag för beslut
- Beslut och beslutsfattare
- Sanktionsbeslut
- Pressmeddelanden, presskonferenser, mediebevakning i övrigt
- Mätningar/provtagningar och analysresultat
- Meddelanden och annan information från övriga aktörer
- Information och klagomål från allmänheten

- Händelser som kan bli ekonomiskt kännbara
- Beställningar och arbeten som utförs
- Foton kopplade till händelsen
- Tidsplanering för arbetet
- Planer för bemanning
- Behov av externa resurser
- Information från kommunens webbplats och informationsblad

Loggningsuppgifter i EDP Vision:

- Datum och klockslag när uppgiften inkom/uppgiften lämnades
- Från vem uppgiften kom/till vem uppgiften lämnades
- Signatur på den som tog emot uppgiften/lämnade uppgiften
- Övrigt

Nedan listas stöddokumenterna som kan användas under utrednings- och hanteringsarbetet:

- Larmlista med viktiga telefonnummer (bilaga 1)
- Tillvägagångssätt för RASFF (bilaga 2)
- Rutin för utbrott av matförgiftning (bilaga 3)
- Rutin för provtagning av livsmedel (bilaga 4)
- Frågeformulär vid misstänkt vattenburen smitta (bilaga 5)
- Dricksvatten, vanligaste faror (bilaga 6)
- Provtagningsinstruktion för dricksvatten (bilaga 7)
- Instruktion för att koka vatten (bilaga 8).
- Rutiner vid miljöolycka som kan påverka livsmedel eller dricksvatten (bilaga 9)

9.1 Sjukdom orsakad av livsmedel eller dricksvatten

När dricksvatten är trolig orsak

Vid kontakt med dricksvattenproducenten.

Bedöm i samråd:

- Om omedelbara informationsåtgärder som kokningsrekommendation eller annan inskränkning av dricksvattnets användbarhet behövs.

Viktigt: Verksamhetsutövaren har producentansvar och ska normalt informera konsumenterna – kontrollmyndigheten bedömer om åtgärden är tillräcklig. Vid en allvarlig kris kan även andra aktörer med informationsansvar bli involverade i att ge information, t.ex. kontrollmyndigheten, kommunen, länsstyrelse och/eller smittskyddsläkare. Det är då viktigt att samordna budskapen och bestämma vem som går ut med vilken information.

- Om provtagning före åtgärd som desinfektion/spolning är relevant
- Nödvändiga kontakter med laboratorium och lämpliga analyser

Klargör:

- Geografiskt genomslag av sjukdom eller omfattning av spridning av förorenat dricksvatten. Identifiering av livsmedelshantering/produktion där dricksvatten är väsentligt för säker produktion
- Identifiera verksamheter med livsmedelshantering där dricksvatten är en väsentlig del av produktionen eller har betydelse för livsmedelssäkerheten
- Klargör vilka företag som behöver inspektion
- Bedöm om livsmedelsföretagare genomför relevant och tillräcklig riskvärdering

Viktigt: Den lokala kontrollmyndigheten ska inte gå in och ta över riskvärderingen. Den lokala kontrollmyndigheten ska bedöma och värdera om detta görs i tillräcklig omfattning.

Vid provtagning av dricksvatten, klargör följande:

- Vilka prov som ska tas
- Vem som tar prov
- Provtagningskärl och volymer/mängder
- Möjlighet att spara vatten i dunkar innan åtgärd
- Vem som analyserar (förbered etiketter och blanketter/följesedlar via laboratorium)
- När svar på provanalys kommer

Personalplanera

Om lägesbilden utifrån befintlig information indikerar till exempel hälsofara, konsekvenser för många människor, eller stort medialt tryck och risk för opinionsbildning bör en krisledningsorganisation upprättas. Denna kan bestå av få eller många personer beroende på den bedömning av lägesbilden som görs.

Den personal som hanterar krisen kommer att behöva avlösning. Följande planering bör göras:

- Bestäm vilka funktioner/kompetenser som behöver vara igång. Glöm inte att prata med till exempel säkerhetssamordnare för att integrera arbetet med kommunens övergripande krisledningsorganisation
- Bemanna och planera för avlösning
- Överväg om externa resurser behövs
- Överväg om underlag för beslut om övertid behövs

Kommunstyrelsens krisberedskapsorganisation uppbyggnad och arbetssätt måste vara bestämda i förväg. Antal personer som bemannar organisationen måste anpassas till det aktuella läget.

9.2 Inget eller förorenat dricksvatten

Kommunens dricksvattenförsörjning kan drabbas av förorening, akut avbrott alternativt risk för avbrott eller brist på vatten. Orsak kan vara översvämningar, stora läckor, brott på ledningar, elavbrott, sabotage, medvetna avstängningar med mera. Konsekvenserna kan förutom vattenbrist vara ökad risk för förorenat dricksvatten i ett dåligt trycksatt ledningsnät, i ett ledningsnät som stått tomt eller i ett ledningsnät som påverkats av översvänningsvatten.

Utredning

Vid kontakt med dricksvattenproducenten.

Inhämta information om:

- Möjlig orsak
- Risk för förorening eller smitta (trycklöst eller lågt tryck i ledningsnät)
- Tidsaspekter
- Utbredning

Bedöm i samråd:

- Om omedelbara informationsåtgärder som kokningsrekommendation eller annan inskränkning av dricksvattnets användbarhet behövs. (Verksamhetsutövarens ansvarar – den lokala kontrollmyndigheten bedömer om åtgärden är tillräcklig)
- Nödvändiga provtagningsåtgärder vid till exempel återställande efter trycklöst nät eller före desinfektion och spolning
- Nödvändiga kontakter med laboratorium och lämpliga analyser
- Desinfektions-/reningsåtgärder
- Nödvattenförsörjningsalternativ till allmänheten
- Nödvattenförsörjningsalternativ till aktörer som livsmedelsproducenter

Identifiering av livsmedelshantering/produktion där dricksvatten är väsentligt för säker produktion:

- Identifiera verksamheter med livsmedelshantering där dricksvatten är en väsentlig del av produktionen eller har betydelse för livsmedelssäkerheten
- Klargör vilka företag som behöver inspektion
- Bedöm om livsmedelsföretagare genomför relevant och tillräcklig riskvärdering

Viktigt: Den lokala kontrollmyndigheten ska inte gå in och ta över riskvärderingen. Den lokala kontrollmyndigheten ska bedöma och värdera om detta görs i tillräcklig omfattning.

Säkerhetsåtgärder

När leveransen av dricksvatten återupptas – klargör:

- Om desinfektion och provtagning görs i tillräcklig omfattning
- Att kokningsrekommendation övervägs

9.3 Miljöolycka som kan påverka dricksvatten eller livsmedel

Med miljöolycka menas här utsläpp av akut karaktär som hotar att förorena livsmedel eller dricksvatten. Exempel på sådana risker:

- Grödor som riskerar påverkas via mark eller vatten
- Frigående livsmedelsproducerande djur som kan påverkas via bete eller vattendrag
- Fisk för konsumtion som riskerar att påverkas
- Vattendrag och sjöar som råvatten för dricksvattenproduktion som riskerar att förorenas
- Grundvattenförekomster för dricksvattenproduktion eller privata brunnar som riskerar att förorenas

Information om denna typ av händelse kommer troligtvis från den egna organisationen, t ex från räddningstjänst eller miljöinspektör.

Huvudsyftet med de åtgärder som den lokala kontrollmyndigheten gör vid denna typ av händelse är att bevaka att inte livsmedel eller dricksvatten påverkas på lång eller kort sikt.

Utredning

Klargör:

- Vad som har förorenat (vilket ämne)
- Varför det har skett
- Vilka volymer som har spridits

- Vad som kan påverkas – t ex dricksvattentäkt, grödor, livsmedelshantering eller livsmedelsproducerande djur. På kort respektive lång sikt.
- Tidsaspekter

Vid riskvärdering:

- Kontakta länsstyrelsen när det gäller grödor, livsmedelsproducerande djur och fisk
- Kontakta Livsmedelsverket när det gäller odlad fisk
- Kontakta dricksvattenproducenten när det gäller sjöar, vattendrag och grundvattentäkter

Håll dialog med dricksvattenproducenten kring hantering och planering för:

- Provtagningsåtgärder
- Reningsåtgärder
- Nödvattenförsörjningsalternativ inklusive säkerhet
- Nödvattenförsörjning till aktörer som livsmedelsproducenter med flera
- Privata intag från vattendrag/sjöar alternativt enskilda brunnar

Vid besök på plats:

Arbetet på plats innebär troligtvis en samverkan med till exempel räddningsledare och miljöexpertis.

Förslag på underlag/kunskap att ha med på plats:

- Fakta om aktuell förorening, inklusive kemiska egenskaper (Här kan RIB – integrerat beslutsstöd som består av flera olika delar, så som ett referensbibliotek, ett register med resurser för räddningstjänst samt uppgifter om farliga ämnen i form av fysikaliska data om ämnet och erfarenheter om olyckor relaterade till ämnet. – vara till hjälp, se www.msb.se)
- Information om markegenskaper, yt- och grundvattenförhållanden, skyddsområden, vattenanvändning, markanvändning, enskilda brunnar, dagvattenbrunnar, rinntider, strömningsmönster etc
- Kartunderlag och litteratur; jordartskarta, dag och spillvattenkarta, grundvattenkarta
- Väderprognos
- Information om berörd verksamhet

Vid besök på plats:

- Kontakta räddningsledare vid olycksplats

- Samverka kring ansvarsområden och se till att alla berörda är larmade: Vatten och avlopp, räddningstjänst, polis, miljöåklagare, restvärdesledare, markägare, djurhållare etc.
- Tillse att utsläpp stoppas/minimeras, att tillräcklig sanering utförs, att föroreningen omhändertas på säkert sätt. Vid nederbörd tillse att åtgärder vidtas för minskad spridning av föroreningen
- Genomför egen provtagning, alternativt tillse att provtagning utförs på lämpligt sätt. Provtagning i brunnar, ytvatten, lakvatten, observationsrör, diken

Efter besök på plats:

- Uppskatta omfattning och gör en riskvärdering
- Kommunicera med vattenproducenter om lämpliga och vidtagna åtgärder
- Vid avbrott i dricksvattenproduktionen – diskutera konsekvenser av trycklösa ledningsnät och lämpliga åtgärder
- Uppskatta informationsbehovet till konsument
- Säkerställ att resultat av platsbesök dokumenteras och infogas i lägesbilden.

Rutiner vid miljöolycka som kan påverka livsmedel eller dricksvatten (se bilaga 9).

9.4 Hot och sabotage

Hot och sabotage är troligtvis sällan en fristående typhändelse. Förmodligen börjar eller slutar händelseutvecklingen i någon av de tidigare beskrivna typhändelserna.

Kan till exempel initieras som:

- Livsmedelsföretag ringer och är hotade
- Livsmedelsföretag ringer och säger att sabotage genomförts/ej kan uteslutas
- Konsument har upptäckt saboterad vara
- Media eller polis ringer och har fått hot mot livsmedel framfört
- Dricksvattenproducent ringer och är hotad
- Dricksvattenproducent meddelar misstänkt sabotage
- Ovanliga analysvärden från dricksvatten eller livsmedel
- Direkt hot till lokal kontrollmyndighet

Klargör:

- Om polisen är kontaktad. Om inte – uppmana till kontakt! Notera att polisanmälan kan sekretessbeläggas
- Vilka åtgärder som dricksvattenproducent respektive livsmedelsföretag genomför
- Lägesbild, geografisk avgränsning, antal drabbade
- Om eventuellt bistånd med provtagning behövs

Därefter går hanteringen troligtvis in i hantering under annan typhändelse.

10. Utrustning vid utredning

Personalen har tillgång till:

- Bilpool
- Provtagningsutrustning
- Data från ärendehanteringssystemet (EDP Vision och arkiv/comprima e-arkiv).
- Kartor med vattenskyddsområden finns i webbkartan och det går att söka på ordet vatten i rutan för ”Filtrera innehåll” och då visar sig områdena på webbkartan. I EDP Vision finns mer information om vattenskyddsområden, så som tillhörande föreskrifter.

11. Dokumentation

Allt arbete registreras i ärendehanteringssystemet EDP Vision. Har vi inte tillgång till EDP Vision så görs dokumentation för hand på papper för att senare kunna föras in i EDP Vision.

Det är viktigt att dokumentera tillräckligt och löpande under krisen för att samtliga aktörer ska kunna vara uppdaterade kring händelseutvecklingen och fatta beslut utifrån samma lägesinformation. Det är också värdefullt för att kunna utvärdera arbetet efter krisen.

Kontakter med verksamheter, inspektioner och beslut dokumenteras på vanligt sätt i EDP Vision. Om ett samlingsärende har upprättats för händelsen i EDP Vision utförs även dokumentation i samlingsärendet. Återrapportera om hur arbetet går framåt.

12. Beredskapsplanens tillgänglighet

Beredskapsplanen finns tillgänglig digitalt i mapträdet:

U:\Bygg och miljö\5. Livsmedel\5. Beredskapsplan livsm. & vatten

och i en pärm som förvaras på en hylla ovan posthanteringen (bygg- och miljöavdelningen).

13. Uppdatering och revidering av beredskapsplanen

Förändringar uppdateras kontinuerligt i beredskapsplanen. Likaså ses tillhörande bilagor över. Bygg- och miljöchefen tillsammans med aktuell livsmedelsinspektör ansvarar för att beredskapsplanen ses över årligen.

Bilagor till beredskapsplan för livsmedel och dricksvatten

Innehåll

1. Larmlista med viktiga telefonnummer
2. Tillvägagångssätt för RASFF
3. Rutin för utbrott av matförgiftning
4. Rutin för provtagning av livsmedel
5. Frågeformulär vid misstänkt vattenburen smitta
6. Dricksvatten, vanligaste faror
7. Provtagningsinstruktion för dricksvatten
8. Instruktion för att koka vatten.
9. Rutiner vid miljöolycka som kan påverka livsmedel eller dricksvatten